

**Referat wygłoszony w dniu 15 listopada 2023r. na posiedzeniu
Komisji Nauk Geologicznych PAN Oddział w Krakowie**

Polska Akademia Nauk
Oddział w Krakowie
Komisja Nauk Geologicznych

Dr hab. inż. Barbara Radwanek-Bąk

Instytut Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią PAN,
ul. J. Wybickiego 7A, Kraków 31-261,
e-mail: brad@min-pan.krakow.pl>
ORCID: 0000 0002 1280 9902

Polityka surowcowa Państwa – szanse i wyzwania

Wprowadzenie

Dnia 1 marca 2022 uchwalono dokument pod nazwą „Polityka Surowcowa Państwa” (PSP), z perspektywą do roku 2050. Jest to bardzo ważny dokument strategiczny, wskazujący i porządkujący kierunki działań w zakresie szeroko pojętej gospodarki surowcami mineralnymi w Polsce. Realizacja zadań polityki surowcowej polega na zbudowaniu trwałego systemu efektywnego zarządzania i gospodarowania surowcami mineralnymi, zarówno tymi, pozyskiwanymi w kraju, jak i pochodzącymi z importu. Co ważne, przedmiotem PSP są kopaliny i surowce mineralne pochodzące zarówno ze źródeł pierwotnych, jak i wtórnych.

Takie kompleksowe podejście do surowców warunkuje osiągnięcie głównego celu PSP, jakim jest zapewnienie bezpieczeństwa surowcowego, niezbędnego dla harmonijnego rozwoju gospodarczego Polski w wieloletniej perspektywie. Okres, w którym polityka ta jest i będzie realizowana jest trudny, tak ze względu na niepewne i zmienne uwarunkowania geopolityczne, przerwanie tradycyjnych łańcuchów dostaw surowców, rozchwianie rynków i in., jak i konieczne do przeprowadzenia działania - w szczególności transformację energetyczną, wdrożenie systemu gospodarki o obiegu zamkniętym (GOZ) oraz dynamiczny rozwój nowych technologii. Te elementy opisano syntetycznie w rozdziale 1 dokumentu.

W początkowej części tekstu PSP 2050 (rozdział 2) przedstawiono diagnozę uwarunkowań geologicznych i geopolitycznych dotyczących bazy zasobowej i rynków surowcowych, a także tendencje zapotrzebowania krajowego na surowce mineralne, w szczególności te, zaliczane do strategicznych. Listę takich surowców strategicznych i krytycznych dla polskiej gospodarki opracowano wyprzedzająco

na potrzeby tworzenia PSP. Jest ona w dużej mierze zbieżna, lecz nie tożsama, z podobną listą opracowaną przez Komisję Europejską dla całej UE. Różnice wynikają z porównania krajowego potencjału surowcowego z prognozowanym zapotrzebowaniem na surowce. Dane szczegółowe w tym zakresie oraz prognozy zapotrzebowania na poszczególne surowce, przedstawione zostały w załącznikach tabelaryczno-tekstowych, które umieszczono na końcu omawianego dokumentu, mającego formę obszernego opracowania.

Dla osiągnięcia spójności działań, obecna PSP jest ściśle powiązana z innymi strategicznymi dokumentami: Polityką Energetyczną Polski do roku 2040 i Polityką Ekologiczną Państwa (do 2030), oraz kompatybilna z Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR), przyjętą w 2020. Uwzględnia też dyrektywy i wytyczne Unii Europejskiej, wpisując się w planowane działania na poziomie unijnym.

Realizacja przyjętej PSP dotyczy więc nie tylko działań organów Państwa, ale i wielu sektorów przedsiębiorczości, w szczególności sektora górnictwa. Ważną rolę koordynującą i wykonawczą pełni tu również Państwowa Służba Geologiczna.

Co ważne dla całego geologicznego środowiska naukowego - PSP w istotny sposób ukierunkowuje badania naukowe, zarówno te podstawowe, jak i stosowane - w zakresie poszukiwań i rozpoznawania złóż kopalin, a następnie wydobywania i procesów przetwórczych. Warto więc zapoznać się z nią dokładniej.

Szczegółowe cele PSP

Dla osiągnięcia założonego celu głównego wyodrębniono 8 celów szczegółowych. Dla uniknięcia ewentualnych nieścisłości, podano je w brzmieniu zapisanym w omawianym dokumencie. Są to:

1. Zapewnienie dostępu do surowców ze złóż kopalin.
2. Poszukiwanie, rozpoznanie oraz dokumentowanie złóż kopalin.
3. Zapewnienie sprzyjających warunków prawnych dla obecnych i przyszłych inwestorów oraz rozwój i unowocześnienie branży geologiczno-górnictwa.
4. Ochrona złóż kopalin.
5. Współpraca międzynarodowa w zakresie zabezpieczenia dostępu do surowców mineralnych.
6. Pozyskiwanie surowców ze złóż antropogenicznych oraz wspieranie rozwoju gospodarki o obiegu zamkniętym.
7. Zapewnienie spójności strategii realizowanych przez spółki o istotnym znaczeniu dla gospodarki państwa oraz spółki realizujące misję publiczną z działaniami Głównego Geologa Kraju, pełniącego funkcję pełnomocnika rządu do Spraw PSP.

8. Upowszechnianie i promowanie wiedzy w zakresie geologii i górnictwa.

Każdemu spośród wymienionych celów szczegółowych przypisano konkretne działania, w ramach których zostaną sformułowane projekty do realizacji w kolejnych latach.

Działania wyodrębnione w ramach celu 1. ukierunkowane są głównie na projekty o charakterze analitycznym, stanowiąc bazę do działań postawionych w kolejnych celach szczegółowych. Przykładowo są to: aktualizacja stanu wiedzy o potencjale surowcowym kraju i zapotrzebowaniu na surowce mineralne wraz z jego perspektywami oraz analiza możliwych źródeł importu surowców deficytowych.

Cel 2. jest ściśle powiązany z naukami geologicznymi, głównie geologią złożową, ale również z badaniami podstawowymi. Dotyczyć one będą zarówno dalszego rozpoznania budowy geologicznej i nowych struktur złożowych, jak i składu mineralogicznego i petrograficznego kopalin, przy użyciu nowoczesnych metod poszukiwawczych i analitycznych. Istotne znaczenie będzie miał też aspekt technologiczny, dotyczący optymalizacji pozyskiwania cennych pierwiastków lub minerałów z rud lub solanek. Warto zauważyć, zapisanie tu, jako odrębnego działania, poszukiwań i rozpoznania wód termalnych, co jest związane z transformacją energetyczną kraju.

Cel 3. dotyczy ulepszenia przepisów prawnych w zakresie szeroko pojętej geologii górniczej (polityka koncesyjna, zapewnienie dostępu do złóż, zapisy dotyczące zakresu cyfryzacji dokumentów, zdefiniowanie surowców antropogenicznych i uznanie ich za substytuty kopalin pochodzących ze źródeł pierwotnych, a nie odpady, itp.). Realizacja wyodrębnionych tu działań jest pilna i niezbędna dla efektywnej gospodarki surowcami mineralnymi, warunkując jej rozwój i stabilność.

Zupełnie nowym, odrębnym celem ujętym w omawianej PSP jest cel 4. dotyczący ochrony złóż. Mimo wieloletnich dyskusji oraz prób rozwiązania związanych z nią problemów, jak dotychczas nie dopracowano się efektywnego mechanizmu takiej ochrony. Chodzi tu głównie o zabezpieczenie dostępu do obszarów złożowych poprzez ograniczenie możliwości ich trwałej zabudowy. W efekcie stracono już możliwość dostępu do wielu złóż, zarówno tych, ważnych zarówno w skali kraju, jak i w skali regionalnej - dla zabezpieczenia potrzeb ludności np. w surowce budowlane.

Równie ważnym i nowo wyodrębnionym celem jest cel 6, dotyczący złóż antropogenicznych, ściśle związany z wdrożeniem systemu gospodarki o obiegu zamkniętym. Nadanie problematyce zawartej w obu w/w celach (tj. 4. i 6.) swoistego priorytetu poprzez wyodrębnienie ich w ramach 8. celów szczegółowych PSP daje nadzieję realnego przełomu.

Cele 5. (poświęcony współpracy międzynarodowej) i 7. (poświęcony spójności poszczególnych strategii i działań związanych z realizacją PSP przez różne podmioty), leżą w dużej mierze w gestii Głównego Geologa Kraju oraz ministerstw współrealizujących PSP.

Umieszczenie na liście celu ósmego, związanego z upowszechnianiem i promowaniem wiedzy w zakresie geologii i górnictwa wskazuje na rangę takich działań dla harmonijnego rozwoju branży górniczej. Wskazuje na konieczność właściwego wyważenia roli górnictwa dla bezpieczeństwa energetycznego i surowcowego kraju oraz funkcjonowania całej gospodarki z jednej strony, a jego nieuniknionymi wpływami na środowisko z drugiej. Wskazuje też na potrzebę lepszego zapoznania społeczeństwa z nowymi, proekologicznymi technologiami wydobywania i przetwarzania surowców, ramami transformacji energetycznej, aktualnymi standardami ochrony środowiska oraz dobrymi praktykami w zakresie wykorzystania terenów poeksploatacyjnych. Jego realizacja stanowi swoiste wyzwanie dla osób zajmujących się edukacją i szkolnictwem.

Harmonogram realizacji i finansowanie

Omawiając niniejszy dokument należy wspomnieć jeszcze o dwóch istotnych, a nawet kluczowych kwestiach: finansowaniu zadań PSP oraz harmonogramie jej realizacji. Temu poświęcone są 2 następne rozdziały tekstu. W tym miejscu zaznaczę jedynie, że wdrażanie działań z zakresu PSP będzie realizowane za pośrednictwem Narodowego Funduszu Ochrony środowiska i Gospodarki Wodnej. Co do harmonogramu – odsyłam do załącznika nr 4 PSP. Nawiązując doń należy zaznaczyć, że niektóre z działań zaczęto wyprzedzająco realizować już w toku przygotowywania niniejszego dokumentu, zaś niektóre inne są już w toku realizacji.

Jak już to zasygnalizowano w przedstawionym, krótkim omówieniu, osiągnięcie wszystkich zamierzonych celów PSP jest zadaniem ambitnym i niełatwym. Daje jednak szanse zarówno na uporządkowanie i rozwiązanie licznych problemów, z którymi od lat boryka się branża geologiczno-górnicza, jak i spokojne i rozważne przeprowadzenie transformacji energetycznej kraju oraz wdrożenie systemu gospodarki o obiegu zamkniętym. Równocześnie niesie z sobą wiele wyzwań, związanych tak z zagrożeniami zewnętrznymi, jak i uwarunkowaniami wewnętrznymi wynikającymi w dużej mierze z niedoskonałości obecnych przepisów prawnych. Dotyczą one m.in. wykorzystania powierzchni terenu i przestrzeni (konflikt działalności wydobywczej z zagospodarowaniem przestrzennym) lub barier szerszego wykorzystania surowców pochodzących ze źródeł wtórnych. Odrębnym wyzwaniem jest konieczność zmiany negatywnego wizerunku górnictwa i wzrost akceptacji społecznej dla tej działalności.

Literatura:

Polityka Surowcowa Państwa. Załącznik do uchwały nr 39 Rady Ministrów z dnia 1 marca 2022 r. (poz. 371).

Uchwała nr 39 Rady Ministrów z dnia 1 marca 2022: W sprawie przyjęcia „Polityki Surowcowej Państwa”. Warszawa 29.03.2022. Monitor Polski, poz.371.